



Respect pentru oamenii si...

# ...isme

SĂ ÎNȚELEM RELIGIILE

THEODORE GABRIEL  
și  
RONALD GEAVES



enciclopedia rao

# Cuprins

## IUDAISM

- Iudaism 12
- Iudaism ortodox 16
- Iudaism reformat 18

## CREȘTINISM

- Creștinism 22
- Ortodoxism grec 26
- Catolicism 28
- Protestantism 32
- Luteranism 34
- Anglicanism 36
- Prezbiterianism 38
- Unitarianism 40
- Baptism 42
- Quakerism 44
- Congregaționism 46
- Comunitatea amish 48
- Episcopalianism 50
- Metodism 52
- Martorii lui Iehova 54
- Mormonism 56
- Adventism de ziua a șaptea 58
- Scientism creștin 60
- Cultul pentecostal 62
- Moonism 64

## ISLAM

- Islamism 68
- Sunnism 72
- Șiism 74
- Sufism 76
- Ismailism 78

## BUDISM ȘI ALTE RELIGII DIN ASIA DE SUD

- Hinduism 82
- Vaisnavism 86
- Saivism 88
- Saktism 90
- Jainism 92
- Budism 94
- Budism theravada 98
- Budism mahayana 100
- Budism zen 104
- Sikhism 108

## RELIGII LOCALE

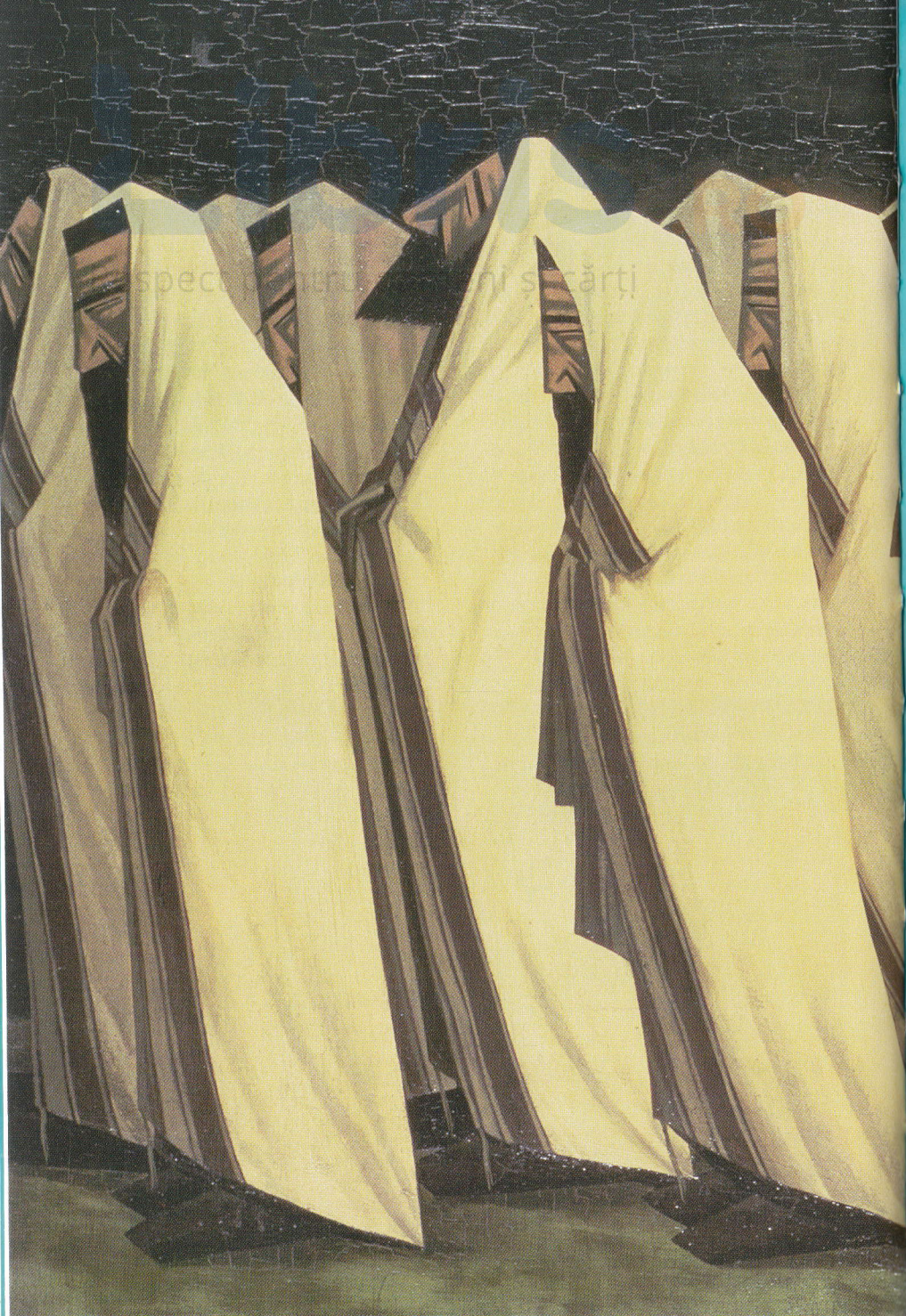
- Animism 112
- Voodoo 114
- Druidism 116
- Neopăgânism 118
- Wicca 120
- Satanism 122

## RELIGII REGIONALE

- Sintoism 126
- Zoroastrism 128
- Taoism 130
- Confucianism 132
- Druzism 134
- Santerianism 136
- Bahaim 138
- Caodaim 140
- Rastafarianism 142
- Scientologie 144

## REFERINȚE

- Introducere 6
- Structura  
acestei cărți 8
- Glosar de  
termeni utili  
148
- Locuri de vizitat  
151
- Cronologia  
religiilor  
154
- Originile religiilor 156
- Credite  
fotografice  
159



# I

IUDAISM

Iudaismul aparține familiei celor trei mari religii monoteiste ale lumii – iudaismul, creștinismul și islamismul. Are origini comune cu creștinismul și cu islamismul, în care regăsim pe unii dintre patriarhii săi, și anumite doctrine și practici.

**AVRAAM** (2051-1976 î.Hr.); **ISAAC** (1953-1773 î.Hr.); **IACOB** (1893-1746 î.Hr.); **MOISE** (1392-1272 î.Hr.); **MAIMONIDE** (1135-1204); **THEODORE HERZL** (1860-1904)

**halaha**; Israel; Mashiah (Mesia); monoteism; sabat; sinagogă



Iudaismul nu este doar o religie, ci un mod de viață, o rasă și o cultură. E foarte divers – există evrei ortodocși, reformați, askenazi, sefarzi și alte grupuri definite etnic, din toate rasele, răspândite în întreaga lume. Unii evrei sunt complet laici și pot să nu practice nici unul dintre ritualurile religioase prevăzute de *halaha* (legea iudaică). Jumătate din evreii din SUA nu aparțin unei sinagogi. Totuși, unii țin anumite sărbători și zile sfinte, deși acestea nu sunt considerate întotdeauna practici religioase.

Termenul „iudaism” vine de la Iuda, al patrulea fiu al Iacob, ai cărui 12 fii au devenit fondatorii celor 12 triburi ale Israelului antic. Deși etimologic termenul se referă numai la unul din aceste triburi, în sens modern evreii sunt toți descendenții lui Iacob (cunoscut și sub numele de Israel). Theodore Herzl, care a trăit în Germania, este considerat inițiatorul sionismului – mișcarea de restabilire a evreilor pe Pământul Sfânt.

Pentru evrei, există un singur Dumnezeu, care s-a arătat lui Avraam, Isaac și Iacob. Poruncile, legile și regulile lui i-au fost transmise pe Muntele Sinai lui Moise, care a izbăvit poporul lui Israel din robia îndurată în Egipt. Ele formează Tora, cea mai importantă scriptură a iudaismului. Dumnezeu este imaterial, omnipotent, omniscient, etern, sfânt, milostiv și drept și, în acest sens, iudaismul are multe în comun cu islamismul.

← **Zidul de vest din Ierusalim (orașul vechi), Israel**

Zidul de vest (cunoscut și sub numele de „Zidul Plângerii”, deși acest termen nu le place evreilor) este singura rămășiță a celui de-al doilea Templu evreiesc, distrus de împăratul roman Titus în anul 70 d.Hr. Zidul este un simbol al dragostei lui Dumnezeu, care persistă în ciuda suferinței și persecuției îndurate de evrei.

→ **Mormântul regelui David, Ierusalim**

Regele David, care i-a urmat lui Saul la tronul Israelului când acesta a căzut în dizgrația lui Dumnezeu, nu era numai un bun războinic și conducător, ci și un mare poet și muzician.





Ideea de Mesia (sau Mashiah) este de asemenea esențială în credința iudaică. Se crede că Mesia, un descendent al lui David (mare rege al Israelului), va face Israelul suzeran în lume, creând o împărăție a păcii, reconstruind acolo Ierusalimul și Templul Sfânt și punând capăt răutății și păcatelor, într-o epocă de mari încercări și suferințe. Spre deosebire de creștini, evreii nu cred că Isus este Mesia și resping categoric conceptul Trinității.

*Halaha* este formată din 613 *mitzvot* (singular *mitzva*) sau porunci, așa cum sunt acestea stabilite în Tora, dar poate include și legi propuse de rabini (învățați sau profesori evrei), precum și obiceiuri tradiționale. Sabatul (ziua de odihnă) este deosebit de important în iudaism, la fel ca regulile alimentare, ca de exemplu mâncarea cușer. Gândirea lui Maimonide, unul dintre cei mai mari rabini și filozofi evrei, care a trăit în Spania și Egipt în Evul Mediu, este considerată astăzi piatra de temelie a ortodoxiei iudaice.

Evreii se închină în sanctuarele din sinagogile lor. Sulițele pe care este scrisă Tora sunt depozitate într-un dulap numit *Aron Kodesh*, așezat cu fața spre Ierusalim și reprezentând, se pare, sanctuarul interior al vechiului Templu Sfânt, și sunt citite pe un pupitru numit *bima*. Lampa *Ner Tamid* arde permanent, ca flacăra din afara sanctuarului interior în rânduiala antică, iar în fața *Aron Kodesh*-ului se mai poate găsi și o *menora* (un candelabru sacru) cu șapte brațe.

În sinagogile ortodoxe, femeile și bărbații stau de obicei separat, ca în moscheile musulmane. Totuși, femeile sunt foarte respectate în societățile evreiești. Evreii consideră că Dumnezeu le-a înzestrat pe femei cu mai multă intuiție, inteligență și înțelegere, iar în Biblia evreiască sunt menționate șapte femei-profet.

Femeile sunt scutite de a respecta unele prevederi din *mitzvot*, pentru a se ușura aducerea pe lume și creșterea copiilor, iar îndatoririle lor sunt diferite de ale bărbaților, fără a fi mai puțin importante.

Se estimează că există în prezent 15 milioane de adepți ai iudaismului în toată lumea.

← **Scara lui Iacob**, de WILLIAM BLAKE, cca secolul al XVII-lea


Se crede că dealul unde Iacob, patriarhul poporului lui Israel, a avut viziunea îngerilor care urcă și coboară o scară spre rai este locul unde a fost construit Templul evreiesc. Această acuarelă, păstrată în prezent la British Museum din Londra, simbolizează credința că Templul se află la întâlnirea celor două lumi, sacră și profană.

↓ **Sinagoga Nouă-Vechi, Praga, Republica Cehă**


Sinagoga Nouă-Vechi (Alt-Neu Schul), terminată în jurul anului 1270, este cea mai veche dintre sinagogile europene folosite încă pentru rugăciune. Numită inițial Sinagoga Nouă, a primit numele pe care îl are azi în secolul al XVI-lea, când au fost construite alte sinagogi.


🕉️ **EGIPT** Muntele Sinai; **IRAK** Porțile de la Nineve, lângă Mosul; **ISRAEL** Muntele Templului, Ierusalim; **TERITORIILE PALESTINIENE** Orașul Ierihon



 Acesta este termenul generic pentru grupurile de evrei adepți ai unei interpretări și aplicări stricte ale scripturii și legii iudaice. A fost folosit de evreii mai liberali din secolul al XIX-lea pentru a se referi la grupurile iudaice conservatoare, dar nu este acceptat de unii evrei ortodocși.

 SAMSON RAPHAEL HIRSCH (1808-1888); RABINUL ȘEF YITZHAK HALEVI HERZOG (1889-1959); LUBAVITCHER REBBE MANACHEM MENDEL SCHENERSON (1902-1994); RABINUL IOSEF SOLOVEITCHIK (1903-1993)

 exclusivist; *halaha*; haredi; hasidic; ortodox modern; tradiție

 Evreii ortodocși declară că Tora (cele cinci cărți ale lui Moise, Pentateuhul) are origine divină și nu poate fi amendată de oameni. Ei respectă și legea iudaică orală așa cum este ea prezentată în literatura rabinică, de exemplu în Talmud și în Hagada, și urmează riguros *halaha* (legea mozaică). Subgrupurile iudaismului ortodox sunt evreii ortodocși moderni, haredi și hasidici, care se deosebesc în ce privește atitudinea față de societatea laică, importanța acordată studiului Torei în comparație cu studiile laice, menținerea ortodoxiei în vestimentație, limbaj și muzică, importanța statului Israel pentru iudaism și rolul femeilor în societatea religioasă. Fiecare dintre aceste grupuri pretinde că este adevăratul reprezentant al iudaismului.

La începutul secolului al XIX-lea, când unii evrei germani au început să urmeze o cale mai liberală, alții, deși se integrau într-o societate postiluministă, doreau și să păstreze tradiția. Ideile rabinului Samson Raphael Hirsch sunt reprezentative pentru aceștia, care au fost precursorii evreilor ortodocși moderni. Rabinul Lubavitcher Rebbe Menachem Mendel

Schneerson din America a intensificat extinderea iudaismului ortodox.

În secolul XX, zelul și rigoarea unor evrei ortodocși au crescut, ducând la apariția mișcării haredi, etichetată peiorativ de unii drept „ultraortodoxă”.

Evreii ortodocși moderni se integrează în societățile neiuadaice, insistând asupra importanței cunoștințelor laice, a sionismului religios și a statului Israel. Rabinul Iosef Soloveitchik a fost un susținător marcant al acestei ideologii, iar rabinul-șef Yitzhak Halevi Herzog a susținut energic sionismul. Evreii haredi preferă separarea de cultura neiuadaică, deși nu se izolează complet de societățile neiuadaice. Ei pun accentul pe studierea Torei de către comunități mai degrabă decât pe studiile realizate doar de către clerici. Evreii hasidici resping orice interacțiune cu societatea neiuadaică și, asemenea evreilor haredi, au o atitudine ambivalentă față de importanța statului Israel pentru iudaism.

→ **Marea sinagogă din Budapesta, Ungaria**

Aceasta este cea de-a doua sinagogă din lume ca dimensiune, cea mai mare fiind la New York. Dacă cupolele în formă de ceapă (ca la bisericile rusești) amintesc de Orient, turnurile gemene asemănătoare unor turla de biserici reprezintă influența ungară.

 **UNGARIA** Sinagoga medievală din Budapesta; **INDIA** Sinagoga iudaică din Cochin, Kerala; **MAREA BRITANIE** Sinagoga Princes Road din Liverpool; **UCRAINA** Spitalul evreiesc în stil maur din Lvov; **SUA** Colegiul Rabinic American din Morris Town, New Jersey



Iudaismul reformat a fost inspirat de reacția evreilor la valorile Iluminismului, mai ales în Germania secolului al XIX-lea, și de încercarea lor de a obține egalitatea cu ceilalți cetățeni și de a se integra în societatea europeană. Mișcarea s-a răspândit de atunci și în alte zone, mai ales în SUA și Israel.

ISRAEL JACOBSON (1768-1828); LEOPOLD ZUNZ (1794-1886); SAMUEL HOLDHEIM (1806-1860); DAVID HEINHORN (1809-1879); ISAAC MAYER WISE (1819-1900)

autonomie; egalitatea sexelor; modernizare; temple

Iudaismul reformat, mișcare apărută în Germania în secolul al XIX-lea, tratează iudaismul ca o religie, nu ca o cultură, și le permite evreilor să respingă acuzațiile de separatism și să devină cetățeni obișnuiți ai

națiunilor din care fac parte, precum și să se adapteze schimbărilor din viața socială, culturală și politică. Printre reforme se numărau autonomia în interpretarea scripturilor iudaice, care nu mai sunt considerate divine, și critica și analiza textuale ale Bibliei iudaice și ale literaturii rabinice. Limba, vestimentația și obiceiurile s-au modernizat și a fost proclamată egalitatea completă a sexelor în chestiuni religioase și nereligioase prin confirmarea unor femei-rabin și participarea unor persoane din afara cultului mozaic drept cantori și coriști. Expresia ebraică *Tikin olam* (îndreptarea lumii) este considerată principalul mod de a-l sluji pe Dumnezeu. Unul din primii reformatori din Germania a fost Israel Jacobson. Samuel Holdheim a fost cunoscut pentru vederile sale progresiste, iar Leopold Zunz s-a remarcat prin



studiul critic al ritualului și literaturii iudaice.

Ceremonialul religios tinde să-l imite pe cel creștin protestant. Folosirea limbii ebraice a fost redusă, s-a introdus mai multă muzică și au fost folosite instrumente muzicale (orga cu tuburi). Iudaismul reformat a introdus și ritul confirmării evreilor tineri. Serviciile religioase sunt mai scurte și locurile de închinare se numesc temple – o îndepărtare radicală de la credința iudaică conform căreia acest termen putea fi aplicat doar Templului din Ierusalim (Templul Sfânt).

Imigranții germani au continuat aceste tendințe în SUA. Isaac Mayer Wise a fost unul dintre pionierii iudaismului reformat în America de Nord, iar David Heinhorn a pledat pentru folosirea limbii locale în serviciile religioase, precum și pentru alte reforme, și a scris o carte de rugăciuni revizuite, care a devenit modelul folosit de congregațiile de evrei reformați de pe întreg teritoriul Americii. La Platforma de la Pittsburg din 1885, evreii reformați au decis să abandoneze codurile alimentare și vestimentar, precum și ideile privind

puritatea clericilor, hotărând să respecte numai legile morale și să țină acele ceremonii care le-ar putea purifica și înnobila viețile, abandonându-le pe toate cele incompatibile cu civilizația modernă. Această religie are în prezent peste trei milioane de credincioși.

↑ **Sinagoga Beth Sholom din Elkin's Park, Pennsylvania, SUA**  
Terminată în 1959, sinagoga a fost proiectată de arhitectul Frank Lloyd Wright. Modelul geometric triunghiular al acoperișului imită atât Muntele Sinai, unde Moise a primit legea iudaică de la Dumnezeu, cât și Cortul Adunării, care a precedat primul Templu construit de regele Solomon.

← **Ziua iertării păcatelor, de Iacob Kramer, 1919**  
În acest tablou, care se află la Leeds City Art Gallery, în Anglia, sunt reprezentați niște evrei care se roagă în ziua iertării păcatelor (sau Yom Kippur). Tabloul e opera artistului evreu Iacob Kramer, de origine ucraineană. Yom Kippur cade în ziua a zecea a lunii evreiești Tishri și este o zi de post negru petrecută în rugăciune la sinagogă.

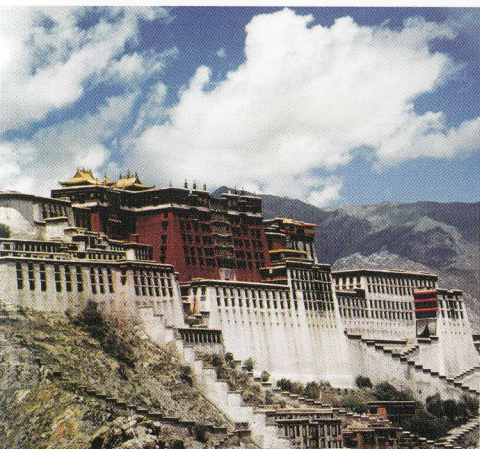
🕉️ **MAREA BRITANIE** Sinagoga reformată din Park Place, Cheetham, Manchester; **SUA** Sinagoga Bret Breira din Miami, Florida; Congregația Mickve Israel (iudaism reformat) din Savannah, Georgia; templul Beth Tefilloh din Brunswick, Georgia; templul Haborim din Barrington, Rhode Island

◉ Cel mai mare dintre curentele budiste e alcătuit din diferite forme ale acestei religii, majoritatea bazate pe tradiții tibetane, chineze și japoneze care pun accent pe idealul *bodhisattva* și ridică compasiunea la rangul de virtute supremă, alături de înțelepciune.

◉ **NAGARJUNA** (secolul al II-lea d.Hr.); **ASANGA** (secolele al IV-lea – al V-lea); **BODHIDHARMA** (secolele al V-lea și al VI-lea); al XIV-lea **DALAI LAMA** (n. 1934)

◉ Amitabha; *bodhisattva*; chan; Mahasanghika; zen

◉ Budismul mahayana (marele vehicul) a apărut ca urmare a unei relaxări a conservatorismului strict al anticilor (*sthavira*) care păstraseră tradițiile și doctrinele asociate cu Buddha într-un canon de texte sfinte scrise în limbile pali. La aproximativ 400 de ani după moartea lui Buddha, un grup de inovatori, mai ales voci noi din rândul laicilor budiști, au început să pună sub semnul întrebării aceste tradiții și să-și scrie opiniile în sanscrită, o limbă mai deschisă dezvoltării. Acești inovatori, numiți *mahasanghika* (membrii Marii Adunări), au fost pionierii budismului mahayana.



Disprețuitori, au început să eticheteze conservatorismul riguros al *sthavira* drept *hinayana*, adică vehiculul mai îngust sau mai mic. Alte figuri importante pentru dezvoltarea budismului mahayana au fost Nagarjuna, fondatorul școlii mahayana din India, și Asanga, fondatorul școlii yogacara.

◀ Între diversele forme ale budismului există diferențe esențiale în ceea ce privește doctrinele asupra naturii realității și a lui Buddha. Mișcările mahayana consideră că suferința este o iluzie, dar acest lucru este recunoscut doar de către iluminați. Budismul mahayana propovăduiește și existența unei realități absolute, sau Absolut Etern, care nu este transcendentă, dar este imanentă în samsara (lumea materială), creând o perspectivă monistă. Buddha istoric este perceput ca o proiecție a acestui Absolut Etern și este una dintr-un lanț etern de asemenea ființe, dintre care unele apar pe pământ, iar altele locuiesc în lumile lui Buddha. Eliberarea sau iluminarea poate fi atinsă cu ajutorul uneia dintre aceste ființe Buddha. Prin urmare, tradițiile mahayana tind să insiste asupra compasiunii mai mult decât asupra înțelepciunii și introduc

→ Pictură thangka nepaleză prezentând în centru o imagine a lui *bodhisattva Avalokiteshvara* *Bodhisattva Avalokiteshvara*, „Stăpânul care vede lumea cu milă”, descris în secolul al XVIII-lea în textul *Karanda-vyuha* ca fiind ca ființa care privește cu compasiune toate ființele care suferă de relele existenței. *Bodhisattva* are o mie de ochi pentru a observa suferințele tuturor creaturilor și o mie de brațe pentru a contribui la alinarea nefericirii.

← Palatul Potala, Lhasa, Tibet

Acest palat renumit este reședința lui Dalai Lama, liderul spiritual și laic al budiștilor tibetani. Se crede că a fost construit pe locul unei peșteri considerate locuința lui *bodhisattva Avalokiteshvara*. Palatul original a fost construit în 637 d.Hr. de împăratul Songsten Gampo, care l-a folosit ca refugiu de meditație. Palatul actual a fost construit în secolul al XVII-lea pe fundația celui original.







conceptul de *bodhisattva*, ființe Buddha care refuză să atingă nirvana finală și rămân active în lume până când toate ființele sunt eliberate. Budismul mahayana dă un nou rol laicilor prin convingerea că și ei pot ajunge la iluminare.

Varietățile dominante de budism mahayana sunt formele sale tibetană, chineză (chan) și japoneză (zen). Budismul chinez este renumit și pentru că îl venerază pe *bodhisattva* Amitabha. Se crede că atât forma chineză, cât și cea japoneză a budismului au fost propovăduite de călugărul indian Bodhidharma.

← Statuia a lui Maitreya Buddha, templul Lingying, Hangzhou, China

Maitreya Buddha – viitorul Buddha – rămâne un *bodhisattva* în raiul Tushita. Maitreya este derivat de la cuvântul care în sanscrită înseamnă „prietenie” și în China se crede că s-a încarnat într-un călugăr chan, Hotei, și este descris de obicei ca Buddha care râde.



**CHINA** Sanctuarele rupestre Yung-Kang, Shansi;  
**INDIA** Dharamsala (reședința de vară a lui Dalai Lama și cea mai mare comunitate tibetană din afara Tibetului), Himachal Pradesh; **JAPONIA** Orașul Nara; templele zen, Kyoto; **THAILANDA** Buddha culcat, Bangkok



☉ Această formă de budism, introdusă în Japonia din China, readeuce meditația în centrul budismului mahayana, ca unic mijloc de iluminare, și caută să atingă *satori*, o înțelegere intuitivă a unității fundamentale a tuturor formelor de existență.

☉ **BODHIDHARMA** (secolul al VI-lea d.Hr.); **EISAI** (1141-1215); **DOGEN** (1200-1253); **IKKYU** (1394-1481); **SHURYU SUZUKI** (1904-1971)

☉ bompu zen; *koan*; *rinzai*; *satori*; *soto*; *zazen*

☉ Budismul zen își are originea în școala chineză de budism mahayana cunoscută sub numele de chan și influențată, la rândul ei, de taoism. Originile legendare ale budismului se află în predica florii a lui Siddharta Gautama, în care se crede că Buddha a răspuns întrebării despre iluminare ridicând în mână o floare și zâmbind. Se spune că discipolul Mahakasyapa a intuit înțelesul prediciei și l-a explicat adeptilor săi. Bodhidharma, al 28-lea succesor al lui Buddha care a primit învățătura, a introdus-o în China, unde a prosperat.

Cuvântul „zen” provine din „chan”, derivat la rândul lui din „dhyana” (meditație). Tradiția zen abandonează preocupările budismului mahayana pentru Buddha cosmici, supranaturali sau transcendenți, și face din nou din meditație unicul instrument de a ajunge la eliberare (*zazen*). Totuși, nu reafirmă rolul central al lui Buddha atestat de istorie, ci se concentrează, în schimb, pe relația maestru/discipol și pe fondatorii diverselor școli zen. Mișcarea zen a pătruns în Japonia în jurul anului 1200, creând o formă de budism care respinge atât bigotismul, cât și intelectualismul. Prin meditație susținută, practicanții pot ajunge la *satori*, o înțelegere a naturii esențiale a tot ce există, inima Buddha sau esența. Diferitele școli de

budism zen se deosebesc prin concepția lor despre modul de obținere a acestei stări, fie printr-o intuiție subită (școala rinzai, fondată de Eisai), fie prin maturizare treptată, în timp (școala soto, fondată de Dogen). Școala rinzai folosește anecdote paradoxale sau ghicitori fără răspuns (*koan*) pentru a demonstra că gândirea logică este insuficientă și pentru a provoca iluminarea. În plus, bompu zen, din care conținutul religios sau filozofic lipsește, este folosit ca mijloc de a spori bunăstarea fizică sau mentală.

Budismul zen are implicații profunde asupra artei și culturii japoneze, iar în secolul XX a devenit din ce în ce mai popular în Occident, mai ales prin intermediul scrierilor lui Shuryu Suzuki.

#### ← Templul Kinkaku-ji al Pavilionului de Aur, Kyoto, Japonia

Kinkaku-ji, cunoscut sub numele de Pavilionul de Aur, a fost construit pe dealurile din nordul orașului Kyoto în 1398 de Yoshimitsu, al treilea șogun Ashikaga, și a făcut parte dintr-un complex mai mare de vile. La moartea lui Yoshimitsu, conform dorinței lui, Pavilionul a devenit un templu zen. Templul original a ars în 1950 și a fost apoi restaurat. Fiecare etaj al Kinkaku-ji este construit în alt stil, iar arhitectura sa a influențat-o pe a templelor zen de mai târziu.

#### → Grădină zen, templul Zuiho-in, complexul de temple Daitokuji, Kyoto

Orașul vechi Kyoto este vestit pentru grădinile sale zen, dintre care multe se află în temple zen. Totuși, este greu de stabilit în ce măsură grădinile au reflectat atitudini filozofice sau religioase. Exegeții moderni tind să le considere expresii ale gândirii zen, dar în Japonia au existat grădini asociate și cu convingerile șintoiste. Cert este că asemenea grădini constituie un aspect important al esteticii japoneze.



**JAPONIA** Ginkakuji (templul Pavilionului de Argint), Kyoto; sanctuarul Menji Jingu, Tokyo; templul Nanzen-ji, Kyoto; Saihoji (Templul cu grădină de mușchi), Saihoji, Kyoto; templul Shokoku-ji, Kyoto